

רק בעבודות הנעשות מבית לפרוכת, דהיינו בקדש הקדשים, ישנו הכלל הזה שרק על עבודת מתנה חייב הזר — כגון הזאות של בין הבדים ביום הכפורים ונתינת קטורת על האש שהן נעשות מבית לפרוכת — ולא על עבודת סילוק כגון הוצאת כף ומחתה של הקטורת ביום הכפורים.

הא בחוץ, אפילו עבודת סילוק חייב עליה, כגון תרומת הדשן.

ומקשינן: **אי הכי, "ועבדתם"**, דדרשינן מיניה שרק על עבודה תמה חייב הזר, נמי נדרוש כן:

"אל מבית לפרוכת" — הוא דעבודה תמה דוקא, כגון נתינת הקטורת על האש שהיא גמר אותה עבודה, ולא עבודה שיש אחריה עבודה, כגון הכנסת כף ומחתה לקודש הקדשים, שאינה גמר עבודה, כי לאחריה הוא מחזיר את הקטורת מהכף לתוך חפניו ומקטירה על גבי הגחלים שבמחתה.

הא בחוץ חייב הזר אפילו על עבודה שיש אחריה עבודה.

והרי בדין זה לא מצינו שנחלק לוי על רב?

ומתריצין: הדר ערביה קרא, על ידי הוי"ו של "ועבדתם" שהוא מוסיף לענין ראשון,

שהם אינם "דבר המזבח", מכל מקום נתרבו מ"לכל", שגם עליהם חייב הזר מיתה.⁽¹⁰⁾

ולוי: **נפקא ליה שתי הדרשות מ"דבר" ו"כל דבר"**. שגם המלה "דבר" מיותרת, לפי שהיה יכול לכתוב "למזבח" בלבד, ודרשינן מ"דבר" לרבות תרומת הדשן, ומ"לכל" מרבינן שבע הזאות שבפנים.

ורבי: **"דבר" ו"כל דבר"** — לא דריש כשתי דרשות, אלא כדרשה אחת, לרבות שבע הזאות שבפנים.⁽¹¹⁾

ומקשינן ללוי: **ואימא** כך נדרוש את הפסוק:

"לכל דבר המזבח" — כלל. "עבודת מתנה" — פרט.

כלל ופרט — אין בכלל אלא מה שבפרט, דהיינו: **עבודת מתנה, אין, כן. עבודת סילוק, לא.**

ונמעט תרומת הדשן?

כד-ב ומתריצין: **אמר קרא "ולמבית לפרכת, ועבדתם עבודת מתנה"**. הרי התיבות "ולמבית לפרוכת" מהוות הפסק בין הכלל לפרט.

לומר לך: **אל כמבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה, ולא עבודת סילוק.**

מצורע נותן מיתר השמן על התנוך המצורע קמ"ל דהוי עבודות תמות לפי שמהדם הזה שהזהה על הפרוכת לא יעשה עוד עבודה ולא דמי להולכה וקבלה שבאותו הדם שהולך וקיבל יזרוק לאחר מכן. וכן השמן שנותן על התנוך הוא שמן אחר. תוספות ישנים.

11. הקשה בגבורת ארי דר"ל דסבר לעיל

אפשר לנדב יין בפני עצמו] משא"כ שמן של מצרע לעולם בא בגלל הקרבן שיש עמו זריקת דם ולכן הוא בכלל זריקה.

10. רש"י. ויש מפרשים שהחידוש הוא דס"ד דלאו עבודות תמות נינהו שהרי לאחר הזאה על הפרוכת צריך עוד ליתן מהדם על קרנות מזבח הפנימי וכן לאחר שבע הזאות מהשמן של

אלא מעתה, זר שסידר את הלחם הפנים על השולחן בהיכל — ליחייב! ואמאי לא מנה רב לעיל רק ארבע עבודות ותו לא.

ומתריצינן: איכא סידור בזיכין שנותנין שני בזיכים [כפות] של לבונה על השלחן אחר נתינת הלחם. ולכן סידור הלחם על השלחן בלבד אינה עבודה תמה⁽²⁾, ואין הזר חייב עליה מיתה.

ואכתי מקשינן: סידר הזר את הבזיכין — ליחייב? שהרי בכך גמר את עבודת סידור השלחן.

ומתריצינן: עדיין איכא עוד עבודה אחריה, של סילוק הבזיכין בשבת הבאה, והקטרה של הלבונה שבבזיכים על המזבח החיצון.

והוינן בה: זר שסידר את המנורה, שבכל בקר היו מוציאים את הנרות [כמין בזיכין שנותנין בהן השמן והפתילות] מהמנורה, ומנקין אותו מהאפר, וחוזרין וקובעין אותן במנורה⁽³⁾. והרי זו עבודה תמה?⁽⁴⁾

לאמור שהוא עולה גם על "לכל דבר המזבח". מה שאין כן "עבודת מתנה", שאין בה וי"ו, אינה עולה אלא רק על "ולמבית לפרוכת".

בעי רבא: עבודת סילוק שבהיכל, כגון דישון מזבח הפנימי והמנורה שנעשות בהיכל מחוץ לפרוכת [ב"קודש"], והן עבודות תמות — מהו ללוי?

האם לפניו מדמינן לה, לעבודת סילוק שבקודש הקדשים שפוטר עליה לוי.

או לחוץ מדמינן לה, לעבודת סילוק שבחוץ, שמחייב עליה לוי?

הדר פשטא: מדלא כתיב "מבית לפרוכת" אלא כתיב "ולמבית לפרוכת", אנו למדין לרבות את ההיכל, שדינו כקודש הקדשים, שלוי מודה בו שהזר פטור על עבודת סילוק.

והוינן בה: מאחר ששמענו מדברי רבא שנסתפק בעבודת סילוק שבהיכל, משמע שעל עבודת מתנה ודאי חייב הזר בהיכל⁽¹⁾.

וזה לא נגמר עד סידור הבזיכין. תוספות ישנים. והריטב"א כתב שסידור הבזיכין הוא גמר עבודת הלחם כיון שהוא מכשיר את הלחם לאכילה.

3. רש"י. במסכת מנחות [פח. ב] נחלקו תנאים בזה ויש תנא הסובר בהנרות היו קבועים במנורה והגמ' כאן אזלא למ"ד השני שלא היו מחוברים למנורה.

ומלשון הגמ' דלא קאמרה "זר שדישן את המנורה" משמע לרש"י לפרש אליבא דהך מ"ד. אבל באמת גם למ"ד שהיו מחוברים תיקשי שאם קינח אפרה ליחייב דהו"ל עבודה תמה. שיח יצחק.

4. לעיל באיבעיא דרבא כתב רש"י דעבודת

דתרומת הדשן לאו עבודה הוא דלא כמאן דכרב לא אתי דא"כ לא צריך קרא לפטור זר דמהיכא תיתי לחייבו כיון דלאו עבודה היא וכלוי נמי לא אתע דא"א לרבות חיוב מ"לכל דבר המזבח" כיון דלא עבודה היא וקרא כתיב "ועבדתם עבודת מתנה" משמע דאין זר חייב מיתה אלא על דבר שהוא עבודה. ועיי"ש מה שתיריך.

1. דאילולי דברי רבא היינו אומרים שרק על העבודות שבאותן מקומות המפורשות בפסוק חייב הזר, דהיינו שבחוץ [לכל דבר המזבח] ושלפני ולפנים [ולמבית לפרוכת] אבל על עבודת שבהיכל אינו חייב. מהרש"א.

2. אעפ"י שאינה עבודה דלחם הפנים עצמו מ"מ סידור הלחם הוא בעצם עבודת סידור השלחן

ומתרצינן: איכא אחריה נתינת פתילה בתוך הנרות.

ומתרצינן: הדלקה לאו עבודה היא! (5) ואין לחייב עליה את הזר במיתה. (6)

ואכתי מקשינן: זר שנתן את הפתילה ליחייב?

ומקשינן: וכי לא עבודה היא?

והתניא: כתיב "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש" — לימד על הצתת אלתא, הבערת אש על המזבח על ידי קיסמי עץ דקים בשעה שאחת מן המערכות עומדת להיכבות, שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת כשהוא לבוש בגדי כהונה.

ומתרצינן: איכא נתינת שמן בנרות.

ואכתי מקשינן: נתן שמן ליחייב?

דהיינו, אם הוא כהן הדיוט בארבעה בגדים

ומתרצינן: איכא הדלקה.

ואכתי מקשינן: הדליק את המנורה ליחייב?

אצלנו קיימי לענין עבודת הדישון שבדשן עצמו, שלענין הדשן כבר נגמרה מצותו בדישון לבד, ואף אם לא תהיה הטבה והדלקה ג"כ יש על הדשן עצמו חובת דישון, כמו בדשן המזבח, ואינו שייך כלל לעריכת הנרות והדלקתן, ושפיר חשיב עבודה תמה. ח"י מרן רי"ז הלוי ריש הלי' תמידין ומוספין.

סילוק בהיכל הוא דישון המנורה והיא עבודה תמה וכאן משמע שסידור המנורה הוא עבודת מתנה שדאל"כ מאי פריך ולתירוצי הגמ' הוי עבודה שאינה תמה. וצריך לומר ששני ענינים הם. למעלה מדובר בהסרת הפתילות שאינה תחילת עבודת ההדלקה אלא עבודת סילוק כמו תרומת הדשן במזבח החיצון וכאן מדובר בקביעת הנרות שוב במנורה לאחר ניקויין מהפתילות והאפר וזה הוי תחילת עבודת ההדלקה ואינה עבודת סילוק. שפת אמת. וחזון איש מנחות סי' ל"ו סק"י.

5. לכאורה א"כ הו"ל נתינת השמן עבודה תמה שהרי העבודה שאחריה אין נחשבת עבודה ומדוע לא יתחייב עליה. אלא שמאחר שההדלקה היא מעשה הנצרך בענין המנורה הרי היא בכל זאת מפקיעה את נתינת השמן מליקרא עבודה תמה. מאירי.

והגרי"ז הוכיח מרש"י בזבחים שגם הדישון עצמו הוא עבודה שאינה תמה ואילו כאן כתב רש"י [לעיל] שהדישון הוא עבודה תמה. ומבאר דבדישון המנורה יש שני דינים. דין עריכת הנרות, שהיא מצוה המתקיימת במנורה, שצריך לדשנה ולנקותה מהשמן והפתילות. ומלבד זה יש בה עוד מצוה, בדשן המנורה עצמו, להסירו כמו הרמת הדשן במזבח החיצון, שיש מצוה של הרמה והוצאה בדשן עצמו ולא במזבח.

ובתו' הרא"ש כתב שמאחר שההדלקה אינה עבודה גם סידור המנורה ונתינת הפתילה והשמן בשאים לצורך ההדלקה אינם עבודה.

ודברי רש"י בזבחים קיימי לענין עבודת הדישון שבמנורה, דלא הוי עבודה תמה כיון שיש אחריה נתינת שמן והדלקה. ודברי רש"י

6. הקשו הראשונים דהא בהדיא כתיב בה "דבר אל אהרן ואל בניו לאמור בהעלותך את הנרות", ומשמע שצריכה כהן. ותירץ הריטב"א דלכך לא כתבה התורה בלשון חיוב רק "בהעלותך" או "ובהעלות אהרן את הנרות" לומר דלאו עבודה

ומתרצינן: איכא אחריה סידור שני גזירי עציים על גבי המערכה. ולכן סידור המערכה אינה עבודה תמה.

ואכתי מקשינן: סידר שני גזירין ליחייב?

ומתרצינן: איכא אחריה סידור אברים של קרבן התמיד על המערכה, שגם זה הוא מעבודת הסידור. [והיא אכן נזכרת בדברי רב שמנה "הקטרה" בין ארבע העבודות שהזר חייב עליהן מיתה].

ומקשינן: והא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

ואם הוא כהן גדול בשמונה בגדים. שבכל מקום שנאמר "הכהן", שמשמע כשהוא בכיהונו, הוי בבגדי כהונה.

הרי, שהצתת אליתא הוי עבודה. ואם כן הדלקת המנורה נמי עבודה היא?

ומתרצינן: אמנם הצתת אליתא עבודה היא, (7) אבל הדלקת לא עבודה היא. (8)

והוינן בה: אלא מעתה, זר שסידר את המערכה של עציים על המזבח ליחייב? (9)

הדליקה הקוף כשרה. וכתב עוד דלפי"ז אם הדליק זר בפעם ראשונה חייב עליה והוא דבר חדש וצ"ע. חזו"א מנחות סי' ל' סק"ח. והמשך חכמה כתב ג"כ כדברי החזו"א ובוה יישב שמה שנאמר "דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות" היינו לחנך את המנורה בפעם ראשונה אבל לדורות כתיב "יערך אותו אהרן" שרק הסידור וההטבה ע"י כהן ולא ההדלקה. ריש פ' בהעלותך.

7. ומ"מ אין הזר חייב עליה מיתה כי יש אחריה עבודה של סידור שני גזירי עציים. תוספות ישנים.

8. כי בהדלקה השלהבת עולה מאליה והמדליק אינו אלא גורם משא"כ הצתת אליתא עבודה יש בה טורח היא שצריך להצית האור בעצי המערכה. ריטב"א.

והמאירי כתב שבהדלקה השלהבת שהוא נותן הוא דבר שאין בו ממש משא"כ בהצתת אליתא הוא נותן את קסמי העץ.

9. הקשו תו' דאיזה "בשלמא" יש כאן [שכאן אי אפשר לפרש כדלעיל שהרי סידור המערכה היה

היא לחייב עליה מיתה בור כשם שאין חיוב מיתה בעבודה שאינה תמה.

ומשמע מדבריו שרק לענין חיוב מיתה אמרינן דהדלקה לאו עבודה ולא שיהא הזר כשר לה לכתחילה. אולם דעת הרמב"ם שאף לכתחילה מותר לזר להדליק את המנורה [באופן שהוציאו את המנורה מחוץ להיכל והדליק שם הזר].

וביאר הגר"ח שדעת הרמב"ם שיעקר המצוה בהדלקת המנורה אינה בעצם מעשה ההדלקה אלא שהמצוה היא שיהיו הנרות דלוקים תמיד ובוה שהנרות דלוקים הוא דהוי יסוד קיום מצוה זו. וזה הפירוש דהדלקה לאו עבודה כי לא שייך עבודה רק במקום שעצם המעשה הוא הכשר דין קיומה משא"כ בהדלקה דמעשה ההדלקה אינו מוסיף כלל בדין קיומה ע"כ לאו עבודה היא וממילא לא שייך בה פסול זרות ומותר אף לכתחילה לזר להדליקה שהרי ההדלקה אינה עיקר המצוה. חי' רח"ה הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

וכע"ז כתב החזו"א שרק הדלקה ראשונה כשמחנכים את המנורה היא המצוה ולאחר מכן עיקר המצוה שתהא דלוקה, והדלקה שבכל יום היא המשך הדלקה הראשונה ויתכן שאפילו

והמנסך שלשה לוגין מים ושלשה לוגין
יין. (12)

הרי שהברייתא לא הזכירה תרומת הדשן,
וראיה לרב.

תניא כוותיה דלוי שאף תרומת הדשן חייב
עליה הזר:

אלו עבודות שזר חייב עליהן מיתה:

המרים את הדשן.

ושבע הזאות שבפנים, ושבמצורע.

והמעלה על גבי המזבח בין דבר כשר
להקרבה בין דבר פסול להקרבה, ובלבד
שיהא פסול כזה שדינו שאם בדיעבד עלה
על המזבח לא ירד [ש"פסולו בקודש"], ולכן
הוא נחשב להקטרה. (13)

שנינו במשנה: ארבע פייסות היו שם.

והוינן בה: למה מפייסין? לשם מה עורכין
גורל.

ותמהינן על שאלת הגמרא: וכי למה מפייסין
קשה לך?

זר שמידר שני גזירי עצים חייב. הרי שהיא
נחשבת עבודה תמה, ומדוע לא מנאה רב?

ומתצינן: אכן בהא פליגי רב ורבי יוחנן.

דמר רבי יוחנן סבר: עבודה תמה היא סידור
שני הגזירין היא גמר עבודות הסידור,
וסידור האברים הוא תחילת סידור אחר.

ומר רב סבר: לאו עבודה תמה היא, אלא
סידור האברים היא הגומרת את עבודות
הסידור, שגם היא שם סידור עליה.

תניא כוותיה דרב. תניא כוותיה דלוי.

תניא כוותיה דרב: אלו עבודות שזר חייב
עליהם מיתה:

זריקת דם מהקרבת על המזבח החיצון.

וכמו כן ההזאות בין אותן שהן לפנים בהיכל
על הפרוכת. בין אותן שהן לפני ולפנים
בקדש הקדשים בין הבדים ביום הכפורים.

והמזה בחטאת העוף. (10)

והממצה את הדם בעולת העוף [שהוא הזאה
שלה] והמקטיר בעולת העוף. (11)

11. והוא הדין הקטרת כל הקרבנות אלא נקט
עולת העוף שאעפ"י שיש חטאת העוף שאין בה
הקטרה מ"מ בעולת העוף הוא חייב. תוד"ה
והמקטיר.

12. ויש כאן ארבע עבודות. זריקות הדם והמזה
והממצה, חדא. מקטיר בעולת העוף, תרתי.
וניסוך המים והיין, ארבע. תוד"ה זריקת.

13. יש בכלל זה כל הזריקות וההזאות
וההקטרות וניסוך המים והיין שהרי כולן עולין
על גבי המזבח. תוד"ה והמעלה.

על המזבח החיצון]. ותירצו דקושית הגמרא
מוסבת על דברי רב שאמר לעיל דחייב על
זריקה אעפ"י שיש אחריה הקטרה, כיון שבדם
עצמו נשלמה העבודה א"כ ליחייב נמי על סידור
המערכה אעפ"י שיש אחריה הקטרה כיון
שבעצים עצמם אין עוד עבודה. וכן כל הקושיות
דלעיל הם על דרך זו. תוד"ה אלא.

10. בכלל זריקה היא ונקט לה לחוד משום דלא
דמיא לכל הזריקות שאינה מתוך כלי אלא אוחז
בראשה ובגופה ומזה. תוד"ה והמזה.

והלא כדאמרן, כי לולי הפייסות היו באים לידי מחלוקת.

אלא השאלה היא: למה מפייסין וחוזרין ומפייסין?

מדוע היו צריכים להתאסף ארבע פעמים ביום לפייס, כדקתני במתניתין. והרי היו יכולין לעשות את כל הפייסות באסיפה ראשונה.

ומתרצינן: אמר רבי יוחנן: כדי להרגיש את כל העזרה! להשמיע קול המון עם רב בעזרה כמה פעמים ביום, שהוא כבוד למלך. שנאמר "אשר יחדיו נמתיק סוד, כאשר בבית אלהים נחלך ברגש".

והוינן בה: במה מפייסין? באיזה בגדים היו לבושים הכהנים כשנאספו לפייס, בבגדי קודש או בבגדי חול?

רב נחמן אמר: בבגדי חול [והזוכה בפייס היה פושטם ולובש בגדי קודש].

ורב ששת אמר: בבגדי קודש. (14)

ומבארין: רב נחמן אמר בבגדי חול, משום דאי אמרת בבגדי קודש איכא בעלי זרועות

דחמסי ועבדי, שיקפצו לעשות את העבודה ככח אעפ"י שלא זכו בגורל.

אבל אם יצטרכו להחליף את הבגדים לפני העבודה אין לחשוש לכך.

רב ששת אמר בבגדי קודש, משום דאי אמרת בבגדי חול יש לחשוש דאגב הכיבותיה של העבודה מיקרין ועבדי.

יקרה שאותם כהנים שזכו בפייס ימהרו לעבודה בעודן בבגדי חול. (15)

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה שמפייסין בבגדי חול?

דתנן: לאחר עריכת הפייס מפרזין את הכהנים לחזוניהן שמשין. והיו מפשיטין אותן את בגדיהן, ולא היו מניחין עליהן אלא מכנסים בלבד.

מאי לאו, באותן כהנים שזכו לפייס, (1) כה-א שמפשיטין אותן את בגדי החול שלבשו בשעת הפייס, ומלבישין אותן בגדי קודש כדי לעשות את העבודה.

הרי שמפייסין בבגדי חול.

14. משמע שכל ארבעה בגדי כהונה היו לובשים בשעת הפייס. וקשה דהא אחד מהבגדים היה האבנט ויש מ"ד [לעיל כג. ב] שהוא עשוי מכלאים ומבואר בגמרא דרק בשעת עבודה הותרו ללבוש כלאיים ואין לבשו הכהנים כלאיים בשעת הפייס שאינו עבודה. גבורת ארי.

15. ומהאי טעמא היו צריכים גם לקדש ידיהם ורגליהם קודם הפייס. גבורת ארי.

1. לכאורה מה ההכרח לומר כן שהרי אפשר לומר איפכא כדדחי רב ששת ואדרבה יותר מסתבר כדרב ששת כדקאמר "הכי נמי מסתברא" אלא משום דלעיל מהך משנה מיירי באותן שזכו לעבודה לכן מסתבר שגם משנה זו מיירי שאותן מסרו לחזוניהן. ומהאי טעמא לא הוכיח רב ששת מכאן אעפ"י שהוא עצמו אמר דהכי נמי מסתברא אלא משום שיש סברא גם לומר כרב נחמן. תוד"ה מאי לאו.